

DOI: <https://doi.org/10.32782/city-development.2026.2-23>

УДК 336.71:330.322:338.43

МЕХАНІЗМ НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ РИЗИКІВ У ФОРМУВАННІ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Поліщук Наталія Володимирівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів і банківської справи
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8037-0471>

Іщенко Денис

здобувач вищої освіти
Донецький національний університет імені Василя Стуса
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-5812-0133>

Анотація. У статті досліджено механізм нейтралізації ризиків у формуванні інвестиційної політики аграрних підприємств в системі їх фінансового розвитку. Особливу увагу приділено класифікації методів та інструментів нейтралізації ризиків аграрних підприємств, зокрема: методи уникнення ризиків; зниження (мінімізації) ризиків; прийняття (утримання) ризиків; передача (розподіл) ризиків. Визначено механізм нейтралізації ризиків як сукупність взаємопов'язаних методів, інструментів, управлінських рішень та правових норм, спрямованих на завчасне виявлення, мінімізацію, локалізацію або повне усунення негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на фінансово-господарську діяльність підприємства з метою збереження його фінансової стійкості та забезпечення стабільного розвитку. Особливо проаналізовано Geopolitical Risk Index (GPR) для України протягом 2014–2025 рр. Запропоновано механізм нейтралізації ризиків аграрних підприємств в системі фінансового розвитку.

Ключові слова: механізм, нейтралізація ризиків, інвестиційна політика, система фінансового розвитку, аграрні підприємства.

Актуальність проблеми. В умовах системної нестабільності, зумовленої воєнно-політичними викликами, макроекономічними коливаннями та руйнуванням традиційних логістичних ланцюгів, забезпечення сталого функціонування аграрного сектору є стратегічним пріоритетом для продовольчої та економічної безпеки України. Оскільки подальший фінансовий розвиток агропідприємств критично залежить від обсягів та ефективності залучення капіталу, формування виваженої інвестиційної політики стає головним рушієм їхньої конкурентоспроможності. Проте специфіка аграрного бізнесу – зокрема висока залежність від природно-кліматичних факторів, сезонність виробництва та сучасні форс-мажорні обставини – створює комплексну систему ризиків, які суттєво стримують інвестиційну активність і знижують зацікавленість потенційних інвесторів.

За таких обставин виникає гостра об'єктивна потреба у переосмисленні тради-

ційних підходів до ризик-менеджменту та розробці якісно нового, гнучкого механізму нейтралізації ризиків.

Аналіз останніх джерел і публікацій.

Проблему нейтралізації ризиків на підприємстві вивчали численні вітчизняні та зарубіжні дослідники, серед яких: Балдинюк В. М. [1], Бойко В., Бойко Л. [2], Бугров О. В., Бугрова О. О. [3], Гейжа Є. [4], Гриб Є. [7], Гривківська О. В. [4], Катаєва С. Б. [10], Лук'янчук І. О. [3], Поліщук Н. В. [6], Посохова І. М. [8], Самошкіна І. [7], Хома І. Б. [9], Шевчук Я. В. [10], Щербата А. В. [6] та інші. Попри наявність досліджень щодо ролі капіталовкладень у забезпеченні економічного зростання держави, недостатньо висвітленими залишаються практичні аспекти управління інвестиційними процесами на мікрорівні – в системі фінансового розвитку аграрних підприємств. Сучасні реалії воєнного стану, що супроводжуються кардинальною трансформацією логістичних маршрутів та загостренням

© Поліщук Н. В., Іщенко Д., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

безпекових загроз, вимагають детальнішого дослідження галузевих особливостей формування механізмів нейтралізації ризиків для вітчизняних аграрних підприємств.

Метою статті є дослідження теоретико-методичних засад механізму нейтралізації ризиків у процесі розробки та реалізації інвестиційної політики в системі фінансового розвитку аграрних підприємств.

Результати дослідження. Ефективне формування інвестиційної політики аграрних підприємств, насамперед, стримується високим рівнем неочікуваності та специфікою галузевих загроз. Специфіка аграрного виробництва – від природно-кліматичної залежності та біологічних ризиків до різких коливань світових цін на продовольство та логістичних колапсів – робить інвестиційну діяльність надзвичайно вразливою. Особливої гостроти у сучасних реаліях набувають воєнні, геополітичні та макроекономічні ризики, які провокують дефіцит обігових коштів, здорожчання кредитних ресурсів та втрату капітальних активів. За таких умов традиційні підходи до управління капіталом виявляються неефективними, що зумовлює критичну потребу в розробці випереджального механізму нейтралізації ризиків, здатного трансформувати виявлені загрози у керовані параметри фінансового розвитку.

На думку авторів Шевчук Я. В., Катаєва С. Б., Мельничук Р. А. «нейтралізація фінансових ризиків є постійним процесом, який вимагає уваги та актуальності» [10, с. 260]. Забезпечення стійкості підприємства до фінансових ризиків та їх своєчасна мінімізація вимагають побудови комплексної системи контролю, здійснення постійного інформаційного моніторингу та гнучкого коригування стратегічних рішень.

Необхідно навести класифікацію методів та інструментів нейтралізації ризиків підприємства (рис. 1).

Методи уникнення ризиків передбачають абсолютну відмову від ризикової діяльності або операції. Радикальним кроком є відмова від здійснення певних високоризикових операцій, що полягає в ігноруванні угод, ринків або інвестиційних проектів, рівень загрози за якими перевищує допустиму межу (ліміт) підприємства.

Превентивне запобігання негативним подіям (тригерам) передбачає впровадження випереджальних заходів, включаючи оперативну зміну стратегії розвитку або своєчасне скорочення масштабів діяльності на нестабільних сегментах ринку.

Важливими методами нейтралізації ризиків є методи зниження (мінімізації) ризиків, які обумовлюють впровадження заходів, що зменшу-

ють імовірність настання події чи обсяг збитків. До другої групи методів віднесено:

- лімітування, що передбачає встановлення та жорстке дотримання внутрішніх лімітів (наприклад, граничного обсягу кредитування одного контрагента, ліміту на інвестиції в один проект тощо);

- нормування, тобто використання обов'язкових нормативів (платоспроможності, мінімального розміру статутного капіталу), а також висунення кваліфікаційних вимог до персоналу чи партнерів;

- диверсифікація – це розподіл капіталу, інвестиційного портфеля, постачальників або ринків збуту задля того, щоб збитки на одному сегменті компенсувалися прибутками на іншому;

- інжиніринг базується на оптимізації внутрішніх бізнес-процесів, перехід на менш складні технологічні процеси, попереднє створення прототипів та вибір перевірених, стабільних рішень;

- організаційно-контрактні механізми: юридичне та організаційне закріплення умов взаємодії, у тому числі використання моделей державно-приватного партнерства для поділу відповідальності.

Прийняття (утримання) ризиків застосовується тоді, коли ризик є неминучим, прогнозованим або його ліквідація коштує дорожче, ніж потенційні збитки. Підприємство покриває втрати за рахунок власних ресурсів через створення колективних фондів та поділ ризику, а також самострахування, а також використання ринкових деривативів.

Передача (розподіл) ризиків передбачає перенесення відповідальності за фінансові втрати на третіх осіб (фінансових посередників чи партнерів) за певну плату: хеджування, страхування. Для великих ризиків (особливо актуально для масштабних інвестиційних проектів) застосовують також співстрахування (розподіл між кількома страховиками) та перестрахування (передача частини ризику іншим перестраховальним компаніям). Механізм нейтралізації ризиків – це сукупність взаємопов'язаних методів, інструментів, управлінських рішень та правових норм, спрямованих на завчасне виявлення, мінімізацію, локалізацію або повне усунення негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз на фінансово-господарську діяльність підприємства з метою збереження його фінансової стійкості та забезпечення стабільного розвитку. Механізм нейтралізації ризиків є динамічною системою, яка адаптує інвестиційну діяльність до умов невизначеності, захищає вкладений капітал від втрат і оптимізує співвідношення між рівнем ризику та очікуваною прибутковістю.

Рисунок 1 – Класифікація методів та інструментів нейтралізації ризиків

Джерело: сформовано авторами на основі [3, с. 44]

Функціонування такого механізму на практиці вимагає врахування не лише внутрішніх фінансових показників підприємства, а й глобальних макроекономічних та макрополітичних деструкторів. За умов інтеграції вітчизняного агробізнесу у світову економічну систему особливою значення набуває оцінка глобальних загроз, які безпосередньо корелюють з інвестиційним кліматом країни. У цьому контексті важливо дослідити Geopolitical Risk Index (GPR) для України протягом 2014–2025 рр. (рис. 2), оскільки він показує рівень світових геополітичних ризиків і відображає наскільки високою є невизначеність у світовій політиці та економіці у певний момент. Україна має високий рівень геополітичних ризиків через війну, тому GPR часто використовують при аналізі інвестиційної привабливості та прогнозах розвитку підприємств.

Індекс GPR зріс у 2014 р., що пов'язано із анексією Криму, проте протягом 2015–2020 рр. спостерігається відносна стабільність без різких коливань. У 2021 р. відбувається зростання невизначеності, а у 2022 р. – різке зростання індексу, що є одним із ключових стрибків за всю історію і вагомим сигналом для інвесторів, що ризики зросли. Станом на 1.03.2022 р. індекс GPR становив 8,7, що свідчить про піковий рівень геополітичного ризику, а станом на 1.04.2022 р. відбулося зниження індексу GPR до 4,9.

Для вітчизняних аграрних підприємств такі довгострокові коливання індексу GPR є критичним сигналом, який підтверджує неможливість ефективного фінансового розвитку без адаптивного механізму нейтралізації ризиків в сис-

темі фінансового розвитку (рис. 3). Оскільки макрополітичні деструктори безпосередньо впливають на доступність зовнішнього капіталу, вартість запозичень та логістичну стабільність, розробка комплексного механізму нейтралізації ризиків стає головною передумовою збереження їхньої інвестиційної привабливості. Впровадження інструментів хеджування, диверсифікації та залучення гарантійних програм дозволить агровиробникам мінімізувати екзогенний тиск та забезпечити сталість інвестиційного процесу навіть у прогнозовано нестабільних умовах.

Кумулятивний ефект механізму нейтралізації ризиків аграрних підприємств включає такі види ефектів як:

- фінансово-стабілізаційний ефект – мінімізація прямих втрат від усього спектра фінансових ризиків та недопущення касових розривів;
- інвестиційно-стимулюючий передбачає підвищення рівня довіри зовнішніх інвесторів і кредиторів до аграрного підприємства завдяки наявності превентивної системи управління ризиками;

- стратегічно-адаптивний – забезпечення довгострокового фінансового розвитку агропідприємства та його здатності гнучко адаптуватися до воєнних та макроекономічних викликів.

Кумулятивний ефект у механізмі нейтралізації ризиків аграрних підприємств доводить, що нейтралізація ризиків – це не просто витратна частина бюджету, а стратегічна інвестиція в безпеку капіталу. Коли кожен окремий фінансовий ризик знижується або передається, аграрне підприємство отримує сумарний захисний механізм, який робить його інвестиційну

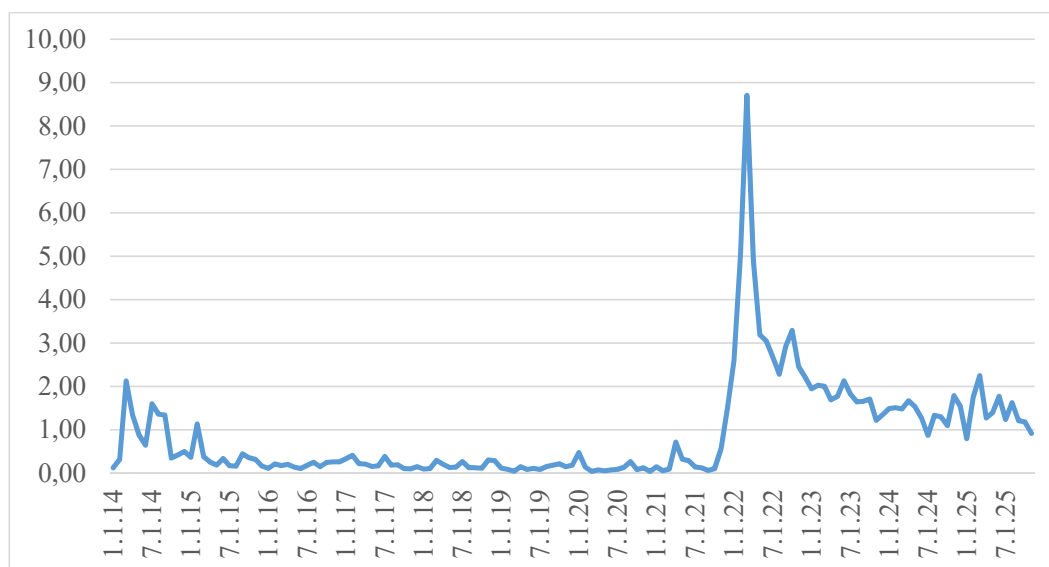

Рисунок 2 – Індекс GPR для України протягом 2014–2025 рр.

Джерело: сформовано авторами на основі [5]

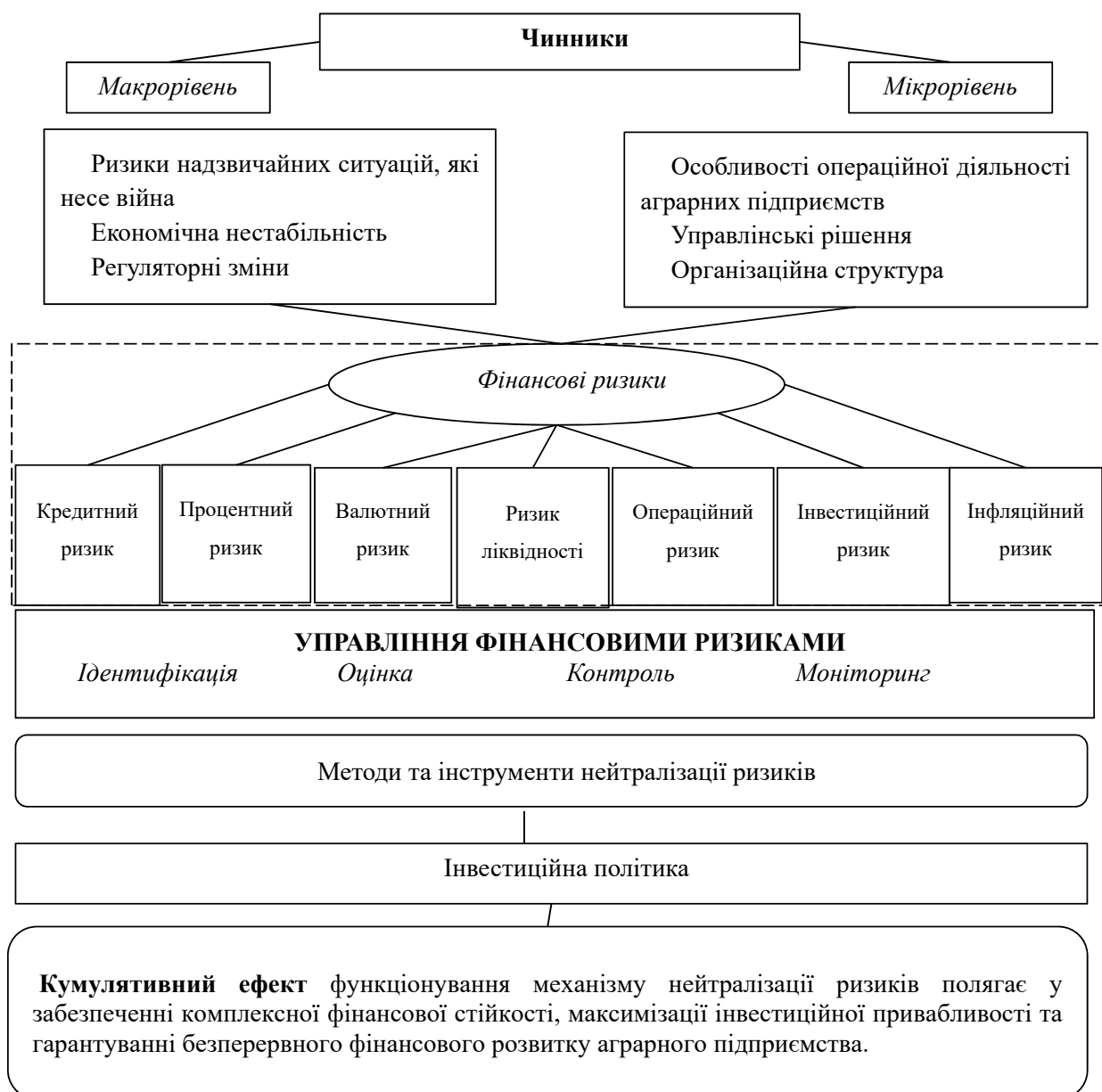

Рисунок 3 – Механізм нейтралізації ризиків аграрних підприємств в системі фінансового розвитку

Джерело: сформовано авторами

політику успішною, попри будь-яку нестабільність навколо.

Висновки. Формування ефективної інвестиційної політики аграрних підприємств в умовах воєнного стану та системної макроекономічної нестабільності є неможливим без розробки комплексного, багаторівневого механізму нейтралізації ризиків. Кумулятивний ефект від практичної імплементації запропонованого механізму полягає у забезпеченні синергії між економічною, екологічною та соціальною складовими сталого розвитку аграрних підприємств. Оптимізація та нівелювання всього спектра фінансових ризиків дозволяє захис-

тити довгостроковий капітал, знизити вартість залучення фінансових ресурсів. Отже, створення надійного механізму нейтралізації ризиків аграрних підприємств гарантує збереження інвестиційної привабливості та безперервність капіталовкладень у модернізацію агропромисловості, що є базовою передумовою довгострокової фінансової стійкості підприємств та гарантування продовольчої безпеки держави в кризових умовах.

Подальші дослідження можуть зосередитися на вивченні оптимізації інвестиційних рішень, які забезпечують баланс між фінансовою стійкістю та екологічними вимогами сталого розвитку.

Бібліографічний список:

1. Балдинюк В. М. Управління ризиками господарської діяльності підприємства та шляхи їх зниження. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-1>
2. Бойко В., Бойко Л. Продовольча безпека та ризики для аграрного виробництва під час війни в Україні. *Економіка та суспільство*. 2022. № 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
3. Бугров О. В., Бугрова О. О., Лук'янчук І. О. Страхування в системі управління ризиками компанії. *Інвестиції: практика та досвід*. 2022. № 1. С. 41–47.
4. Гривківська О. В., Гейжа Є. Ризики господарської діяльності аграрних підприємств та їх нейтралізація в умовах активних бойових дій. *Київський економічний науковий журнал*. 2024. № 4. С. 43–48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-765X/2024-4-5>
5. Індокси GPR. URL: https://www.matteoiacoviello.com/gpr_country.htm
6. Поліщук Н. В., Щербата А. В. Концептуальні підходи щодо мінімізації фінансових ризиків та запобігання банкрутству підприємств. *Бізнес Інформ*. 2025. № 3. С. 290–297. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-3-290-297>
7. Самошкіна І., Гриб Є. Фінансовий механізм управління ризиками сталого розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-62>
8. Формування механізму управління ризиками переробних підприємств: монографія / За ред. І. М. Посохова, В. Г. Дюжева, Ю. В. Жадан, С. В. Суслікова, І. О. Новік. Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2022. 278 с.
9. Хома І. Б., Кіцкайло І. І. Формування механізму нейтралізації ризику від операційної діяльності виробничих підприємств. *Держава та регіони*. 2020. № 1 (112). С. 131–136. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-1-22>
10. Шевчук Я. В., Катаєва С. Б., Мельничук Р. А. Інноваційні методи нейтралізації фінансових ризиків. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2(47). С. 255–261.

References:

1. Baldyniuk V. M. (2023) Upravlinnia ryzykamy hospodarskoi diialnosti pidpriemstva ta shliakhy yikh znyzhennia [Managing risks of the enterprise's economic activities and ways to reduce them]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 57. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-57-1>
2. Boyko V., Boyko L. (2022) Prodovolcha bezpeka ta ryzyky dlia ahrarynoho vyrobnytstva pid chas viiny v Ukraini. [Food security and risks for agricultural production during the war in Ukraine]. *Economy and society*, vol. 41. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-41-27>
3. Buhrov O. V., Buhrova O. O., Luk'ianchuk I. O. (2022) Strakhuvannia v systemi upravlinnia ryzykamy kompanii [Insurance in the company's risk management system]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 1, pp. 41–47.
4. Hryvkivska O. V., Heizha, Ye. (2024) Ryzyky hospodarskoi diialnosti ahrarynykh pidpriemstv ta yikh neitralizatsiia v umovakh aktyvnykh boiovykh dii [Risks of economic activity of agricultural enterprises and their neutralization in conditions of active hostilities]. *Kyivskiy ekonomichnyi naukovyi zhurnal*, vol. 4, pp. 43–48.
5. Indeksy GPR (2026). Available at: https://www.matteoiacoviello.com/gpr_country.htm
6. Polishchuk N. V., Shcherbata A. V. (2025) Kontseptualni pidkhody shchodo minimizatsii finansovykh ryzykiv ta zapobihannia bankrutstvu pidpriemstv [Conceptual approaches to minimizing financial risks and preventing enterprise bankruptcy]. *Biznes Inform*, vol. 3, pp. 290–297. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2025-3-290-297>
7. Samoshkina I., Hryb Ye. (2023) Finansovyi mekhanizm upravlinnia ryzykamy staloho rozvytku ahrarynoho sektoru ekonomiky [Financial mechanism for managing risks of sustainable development of the agricultural sector of the economy]. *Ekonomika ta suspilstvo*, vol. 48. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-62>
8. Posokhova I. M., Diuzheva V. H., Zhadan Yu. V., Suslikova S. V., Novik I. O. (2022) Formuvannia mekhanizmu upravlinnia ryzykamy pererobnykh pidpriemstv: monohrafiia [Formation of a risk management mechanism for processing enterprises: monograph]. Kharkiv: Vydavnytstvo Ivanchenka I. S., 278 p. (in Ukrainian)
9. Khoma I. B., Kitskailo I. I. (2020) Formuvannia mekhanizmu neitralizatsii ryzyku vid operatsiinoi diialnosti vyrobnychykh pidpriemstv [Formation of a mechanism for neutralizing risk from the operational activities of manufacturing enterprises]. *Derzhava ta rehiony*, vol. 1 (112), pp. 131–136. DOI: <https://doi.org/10.32840/1814-1161/2020-1-22>
10. Shevchuk Ya. V., Kataieva S. B., Melnychuk R. A. (2023). Innovatsiini metody neitralizatsii finansovykh ryzykiv [Innovative methods of neutralizing financial risks]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, vol. 2(47), pp. 255–261.

THE MECHANISM OF NEUTRALIZATION OF RISKS IN THE FORMATION OF INVESTMENT POLICY IN THE SYSTEM OF FINANCIAL DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Nataliia Polishchuk

Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of the Department of Finance and Banking
Vasyl Stus Donetsk National University

Denys Ishchenko

Higher Education Student
Vasyl Stus Donetsk National University

Summary. The article investigates the mechanism of risk neutralization in the formation of investment policy of agricultural enterprises in the system of their financial development. Particular attention is paid to the classification of methods and tools for neutralizing risks of agricultural enterprises, in particular: methods of avoiding risks; reducing (minimizing) risks; accepting (holding) risks; transferring (distributing) risks. The mechanism of risk neutralization is defined as a set of interrelated methods, tools, management decisions and legal norms aimed at early detection, minimization, localization or complete elimination of the negative impact of internal and external threats on the financial and economic activities of the enterprise in order to maintain its financial stability and ensure stable development. It is proved that the mechanism of risk neutralization is a dynamic system that adapts investment activities to conditions of uncertainty, protects invested capital from losses and optimizes the ratio between the level of risk and expected profitability. The Geopolitical Risk Index (GPR) for Ukraine for 2014–2025 was separately analyzed, as it shows the level of global geopolitical risks and reflects how high the uncertainty in global politics and economics is at a certain point. Ukraine has a high level of geopolitical risks due to the war, so GPR is often used in the analysis of investment attractiveness and forecasts for the development of agricultural enterprises. A mechanism for neutralizing the risks of agricultural enterprises in the financial development system is proposed. The cumulative effect of the mechanism for neutralizing the risks of agricultural enterprises includes such types of effects as: financial stabilization effect; investment-stimulating effect and strategic-adaptive effect. The formation of an effective investment policy of agricultural enterprises in conditions of martial law and systemic macroeconomic instability is impossible without the development of a comprehensive, multi-level mechanism for neutralizing risks. The functioning of a reliable mechanism for neutralizing the risks of agricultural enterprises guarantees the preservation of investment attractiveness and the continuity of investments in the modernization of agricultural production.

Keywords: mechanism, risk neutralization, investment policy, financial development system, agricultural enterprises.

Дата надходження статті: 25.03.2026

Дата прийняття статті: 15.04.2026

Дата публікації статті: 25.06.2026